

NEPOZNATI TALIJANSKI PRIJEVOD MARULIĆEVIH
QVINQVAGINTA PARABOLE

Bratislav Lučin

UDK: 821.163.42.09 Marulić, M.-32.03
821.163.42-32=131.1
Izvorni znanstveni rad

Bratislav Lučin
Marulianum
S p l i t
Bratislav.Lucin@public.srce.hr

Koliko je neki pisac čitan, danas se obično zaključuje po broju prodanih primjeraka, po anketama i nagradama što ih djelo i njegov autor dobivaju. Za pisce iz nešto davnije prošlosti do takvih je podataka teže doći, no mnogo toga može se zaključiti iz broja izdanja što ih je knjiga doživjela, iz broja primjeraka sačuvanih u knjižnicama te iz spomena i citata kod drugih pisaca. Po tim parametrima Marko je Marulić nedvojbeno najuspješniji hrvatski književnik 15. i 16. stoljeća, a može se mjeriti i s mnogim drugim ne samo renesansnim i ne samo hrvatskim piscima. Njegova su djela do 1600. objavljena najmanje osamdeset (po nekim podacima i stotinjak) puta, a do kraja 19. st. taj je broj narastao na više od dvije stotine. Dakako, taj uspjeh Marulić zahvaljuje nadasve svojim knjigama na latinskom, koje su u čitavoj Europi bile objavljivane u izvorniku i u prijevodima na sve važnije jezike. U novije vrijeme obavljena je sustavna i temeljita potraga za starim izdanjima, te se njihov broj činio manje-više konačnim.¹ No pokazalo se da su iznenađenja još uvijek moguća.

Pretražujući za nedavnoga studijskog boravka u Padovi vrlo bogat fond starih tiskovina i rukopisa tamošnje knjižnice Nadbiskupskoga sjemeništa (*Biblioteca del Seminario vescovile*), naišao sam na dosad potpuno nepoznat talijanski prijevod Marulićevih *Quinquaginta parabole*, tiskan u Trevisu, bez oznake godine: *Cinquanta parabole di Marco Marulo, dal Latino al Volgare trasportate dall'abate*

¹ Za podatke o izdanjima usp. Branko J o z i ć – Bratislav L u č i n, *Bibliografija Marka Marulića. Prvi dio: tiskana djela (1477-1997)*, Split 1998.

Giuseppe Tacini. In Treviso, presso Giulio Trento (88 stranica).² Prvi put su *Quinquaginta parabole* objavljene za Marulićeva života, u Veneciji 1510. godine, a do 1601. knjižica je doživjela još barem pet izdanja. U 17. st. prevedene su na španjolski (Madrid 1655), a jedini dosad poznati talijanski prijevod potječe s kraja 19. st.: *Cinquanta parabole di Marco Marullo, liberamente tradotte dal prof. Giuseppe Gazzino* (Genova 1881). Novopronađeni prijevod nedvojbeno je raniji: iako na treviškom izdanju nije naznačena godina, vrijeme nastanka otkriva nam ime tiskara: Giulio Trento, rođen u Poreču 1732, bio je književnik i prevoditelj, a tiskarsku djelatnost započeo je u Trevisu 1760. godine. Njegovom smrću 1813. tipografska tvrtka koju je utemeljio nije se ugasila, nego je djelovala sve do sredine 19. stoljeća. Za Giuliova života iz tiskare je izašlo oko 260 izdanja, mahom nabožno-poučnih djela, pjesničkih i drugih prigodnica te nešto prijevoda s klasičnih jezika, s engleskog i francuskog.³

Za svoje izdanje Marulića sam je Giulio Trento napisao kratak predgovor, pa je očito da je knjižica tiskana prije 1813. godine. Piscu predgovora poznati su osnovni podatci o auktoru čije djelo tiska: Marulić je »splitski plemić« (prezime treba pisati *Marulo*, a ne *Marullo*, upozoruje Trento); objavljena su brojna njegova djela, koja se sva odlikuju učenošću i elegancijom; na talijanski ga je prevodio Remigio Fiorentino; ovo djelce (*Pedeset priča*) sada se prvi put pojavljuje na talijanskom. Slijedi kratka uvodna riječ prevoditeljeva, u kojoj opat Tacini svoj rad namjenjuje mladim čitateljima, sa željom da im pruži duhovnu korist i ujedno zabavu. Uistinu, njegovi motivi u skladu su s naravi Marulićeva teksta: *Pedeset priča* zbirka je kratkih i jednostavnih sastavaka s poučnim tumačenjem po uzoru na novozavjetne parabole. Iako je izvorno zamišljena kao zaliha građe korisna pri sastavljanju propovijedi za puk, knjižica sasvim dobro funkcionira i kao samostalno štivo, koje je i do danas sačuvalo nešto od čari svoje narativne vještine, slikovitosti i svjesno naivne poučnosti. Likovi su predstavnici običnih, redovito pučkih zanimanja (npr. ribar, kormilar, ptičar, ugljenar, tkalac, kosac) i nositelji nekih tipičnih karakternih osobina (npr. hvalisavac, gnjevljivac, besposličar, lažac, oholica). Ta su svojstva očito prepoznali tiskari i prevoditelji pa su knjižicu objavljivali kao čitku i pristupačnu zbirku nabožno-zabavna štiva.

Zanimljivo je da je osim Marulića u istoj treviškoj tiskari objavljen još jedan hrvatski latinist: riječ je o glasovitoj elegiji Bare Boškovića (Dubrovnik 1699 – Recanati 1770) *Desiderium patriae* (*Žudnja za domovinom*). Tiskana je u dvojezičnom izdanju koje nosi naslov: Bartolommeo Boscovik [!], *Il desiderio*

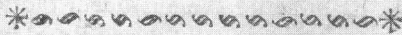
² U Padovi sam boravio od 19 do 26. studenoga 2005. u sklopu projekta VALMAR: *Valorizzazione e recupero degli scritti e dei luoghi dell'umanista spatino Marko Marulić / Marcus Marulus*, što ga splitski *Marulianum* ostvaruje u suradnji sa Sveučilištem u Padovi kao vodećim partnerom. VALMAR je potprojekt projekta INTERADRIA (INTERREG IIIA), što ga koordinira i vodi prof. Silvana Collodo s Odsjeka za povijest Padovanskoga sveučilišta; znanstveni je voditelj VALMAR-a prof. Luciana Borsetto sa spomenutog sveučilišta.

³ Usp. Sante R o s e t t o, *La stampa a Treviso. Annali di Giulio Trento (1760-1844)*, Firenze 1989.

CINQUANTA PARABOLE
D I
MARCO MARULO

Dal Latino al Volgare trasportate
DALL' ABATE

GIUSEPPE TACINI

Edizione prima e novissima.

I N T R E V I S O
P R E S S O G I U L I O T R E N T O
Con Licenza.

della patria, Elegia tradotta dal prof. ab. Luigi Spessa... pel primo sacrificio che celebra il reverendo d. Giuseppe Stalda, Treviso 1833.⁴ To izdanje nije zabilježeno ni u najobuhvatnijem bibliografskom repertoriju hrvatskih latinista.⁵

*

U katalogu spomenute knjižnice padovanskoga Nadbiskupskog sjemeništa našao sam i neizravan podatak da osim već poznatog izdanja talijanskog prijevoda Marulićeva *Evandelistara*, iz 1571. godine, postoji još jedan, tiskan 1621. godine. Iako ne dosiže uspjeh njegove *Institucije*, pravog onodobnog bestsellera, *Evandelistar* je u svoje vrijeme također bio čitanom i utjecajnom knjigom. O tom svjedoči petnaestak izdanja izvornika objavljenih između 1516. i 1601. te glasoviti čitatelji kao što su engleski kralj Henrik VIII. i njegov kancelar Thomas More. Djelo je prevedeno u ulomcima na flamanski (1566) i francuski (1599), a u cijelosti na španjolski (1655) te na talijanski. Dosad je bilo poznato samo izdanje talijanskoga prijevoda objelodanjeno u Firenci 1571. godine.

Za primjerak u Nadbiskupskom sjemeništu u Padovi naznačeno je da potječe iz 1621. godine, objavljen je također u Firenci, a kao nakladnik naveden je ponovno Bartolomeo Sermartelli, pa bi se po svemu sudeći radilo o pretisku prvoga firentinskog izdanja, kojemu je prevoditelj Silvano Razzi (primjerak tog izdanja također se čuva u spomenutoj knjižnici). Ipak, to će trebati provjeriti uvidom u samu knjigu, što nažalost nisam mogao učiniti jer se golemi knjižni fond 16. i 17. stoljeća u knjižnici Nadbiskupskog sjemeništa upravo unosi u elektronički katalog, pa se primjerci više ne nalaze na svojim mjestima u policama. Podatak o izdanju iz 1621. nalazi se, doduše, zabilježen na dva kataloška listića, no treba uzeti u obzir mogućnost da je došlo do zabune pri prepisivanju rimski zabilježene godine izdanja, pri čemu je umjesto MDLXXI greškom u listić moglo biti zapisano MDCXXI.

⁴ Usp. S. Rosetto, n. dj., str. 126.

⁵ *Iugoslaviae scriptores Latini recentioris aetatis. Pars I: Opera scriptorum Latinorum natione Croatarum usque ad annum MDCCCXLVIII typis edita*. Collegit et digessit Šime Jurić. Zagrabiae 1968-1982.

B r a t i s l a v L u č i n

AN UNKNOWN ITALIAN TRANSLATION OF MARULIĆ'S
QVINQVAGINTA PARABOLE

While undertaking researches in Padua, the author found in the library of the Archiepiscopal Seminary (*Biblioteca del Seminario vescovile*) a previously totally unknown Italian translation of Marulić's *Quinquaginta parabole*, printed in Treviso, without any indication of the year: *Cinquanta parabole di Marco Marulo, dal Latino al Volgare trasportate dall'abate Giuseppe Tacini*. In Treviso, presso Giulio Trento (88 pages). The only previously known Italian translation is of 1881, published in Genoa, and entitled *Cinquanta parabole di Marco Marullo, liberamente tradotte dal prof. Giuseppe Gazzino*. This newly-found version is beyond any doubt earlier; although no year is given for the printing, the details about the printer (Giulio Trento, 1732-1813) entail the conclusion that it was published at the end of the 18th or beginning of the 19th century.